

رمز کارآمدی چیست؟

رشته علوم سیاسی باید بر ظرایف و جزئیات سیاست‌های عمومی توجه بیشتری بکند و خود را به ایدئولوژی‌های سیاسی سنتی محدود نکند؛ چراکه ضرورتاً ممکن است این ایدئولوژی‌ها جنبه اساسی سیستم‌های سیاسی نباشند. شاید نقش ایدئولوژی‌ها در بهبود اوضاع مردم کمتر از فنون و تکنیک‌های سیاستی- مدیریتی باشند.

به گزارش سایت خبری پرسون، کیومرث اشتریان نوشت:

بارها شنیده‌ایم که گفته می‌شود دولت روحانی سیاست‌هایی نئولیبرال دارد و مشکلات کشور ناشی از نگاه نئولیبرالی است. مفروض این سخن این است که تغییر ایدئولوژی قهراً به کارآمدی منجر می‌شود؛ یعنی اگر از ایدئولوژی نئولیبرال گذر شود و مثلاً به ایدئولوژی «عدالت‌گرا» یا «اصولگرا» روی آورده شود دیگر مشکل جدی نخواهیم داشت و صاحبان ایدئولوژی‌های جدید کارآمد خواهند بود. من با این سطحی‌نگری که «این دولت نئولیبرال است» کاری ندارم و در مقابل می‌خواهم به این مفروض توجه کنیم که آیا صرفاً تغییر ایدئولوژی کارساز است؟ آیا به مجرد آنکه ایدئولوژی دیگری برگزینیم سیاست‌هایمان اصلاح می‌شود و کارآمدی افزایش می‌یابد؟ به بیان دقیق‌تر پرسش اساسی این است که آیا کارآمدی سیاست‌گذاری در سطح ایدئولوژی‌هاست یا به شمار گسترده‌تری از متغیرها بستگی دارد؟ پاسخ این است که ایدئولوژی مهم است اما در واقع هر طرح تحولی بستگی به انبوهی از جزئیات فنی سیاست‌گذاری دارد.

جمله‌ای را از یکی از پژوهشگران نانوتکنولوژی قرض می‌گیریم و می‌گوییم: «آن پایین‌ها خیلی خبرهاست!». از دهه ۶۰ میلادی قرن بیستم پژوهشگران سیاست‌گذاری عمومی برای نخستین بار بر اهمیت فنون (تکنیک‌های) سیاستی و کارآمدتر بودن این فنون نسبت به ایدئولوژی‌ها سخن گفته‌اند.

آنان به ما گفته‌اند که به‌ویژه، رشته علوم سیاسی باید بر ظرایف و جزئیات سیاست‌های عمومی توجه بیشتری بکند و خود را به ایدئولوژی‌های سیاسی سنتی محدود نکند؛ چراکه ضرورتاً ممکن است این ایدئولوژی‌ها جنبه اساسی سیستم‌های سیاسی نباشند. شاید نقش ایدئولوژی‌ها در بهبود اوضاع مردم کمتر از فنون و تکنیک‌های سیاستی- مدیریتی باشند. من نمی‌خواهم نقش میانی نظری را در سیاست‌ها نادیده بگیرم اما اینکه تصور کنیم که با تغییر انقلابی ایدئولوژی‌ها کشور گلستان می‌شود سرابی بیش نیست. قبلاً در همین ستون گفته‌ام که «نخستین تخصص لازم برای یک وزیر «توان تدبیر نظری» برای پیشبرد امور وزارتخانه خویش است. یک وزیر باید درکی نظری از حوزه وزارت خویش داشته باشد و بتواند مهم‌ترین مدل‌های حکمرانی مربوط به وزارتخانه خویش را فهم کند و توان کاربردی‌کردن و بومی‌کردن آن را داشته باشد». اما اینکه تصور کنیم همه ناکارآمدی‌ها به‌خاطر تفکر مثلاً لیبرالی دولت است، خطاست. ده‌ها و صدها و هزاران نکته در جزئیات و ظرایف «غیرایدئولوژیک» در اداره امور وجود دارد. هیچ ایدئولوژی در طول تاریخ نتوانسته است بدون پرداختن به جزئیات تحول ایجاد کرده باشد.

اتفاقاً نکته اصلی در کارآمدی در طرح‌ها و برنامه‌های عملیاتی است. طراحی سیاست خود یک حوزه پیچیده است که گاه و بلکه شاید بسیاری اوقات می‌تواند هیچ ربطی به ایدئولوژی‌های کلان همچون سوسیالیسم و کاپیتالیسم نداشته باشد. مثلاً طرح «خرید خدمت سربازی»، برخلاف تصور بسیاری، می‌تواند هیچ ربطی به ایدئولوژی نئولیبرال یا گرایش‌های تبعیض‌آمیز نداشته باشد...

بلکه از این منظر نگریده شده که اخذ مالیات از کسانی که به سربازی نمی‌روند یا خرید خدمت سربازی از آنان و پرداخت دستمزد به کسانی که این خدمت را انجام می‌دهند، نوعی کارآفرینی، فقرزدایی، کارایی در تخصیص منابع یا تدبیر بهینه در تقسیم کار اجتماعی تلقی شود.

اداره امور کشوری چون ایران البته به نظریه‌های قوام‌یافته‌ای نیاز دارد اما نباید از اهمیت طرح‌ها و پروژه‌هایی عملیاتی، مدل‌های حرفه‌ای، فنی و کارآمد مثلاً برای توسعه دریایی کشور، نوآوری صنعتی، کاهش حجم سنگین نیروی انسانی در آموزش و پرورش دولتی، تجمیع زمین‌های کشاورزی، طرح‌های فنی و تدابیر حقوقی برای انتقال تکنولوژی و... غفلت کرد.

این امور در ذیل هرگونه ایدئولوژی از نئولیبرالیسم تا سوسیالیسم و اسلام می‌توانند اشکال مشابهی داشته باشند. این امور نوعی منطقه‌افراغ برای تئوری‌ها هستند. بنابراین، اینکه تصور شود با تغییر چند نفر در رأس حکومت که گرایش‌های مثلاً عدالت‌طلبانه دارند می‌توان اوضاع کشور را بسامان کرد، یک خیال واهی است.

درواقع، این، یک نگاه سطحی و ساده‌لوحانه است که همه‌چیز را با برچسپ نئولیبرال برانیم و به خیال خود با تغییر ایدئولوژی و ایدئولوگ کار جامعه را بسامان کنیم. چنین شعارزدگی فقط به کار نزاع‌های سیاسی یا جنگ‌های حیدری- نعمتی می‌آید و برای از میدان‌راندن رقیب با زوررقی دروغین از ایدئولوژی و ارزش‌ها مفید است.

جان کلام این است: تا به جزئیات فنی پروژه‌ها، فنون خرد کشورداری، طرح‌های تفصیلی، نظریه‌های خرد سیاستی و مدل‌های دقیق برای مداخله در امور اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی نپردازیم و آنها را یاد نگیریم نمی‌توان با یک ایدئولوژی کلی جامعه را اصلاح کرد و به مردم خدمات رساند.